

”Cool” är ett närmast emblemiskt uttryck, som omfattas av och innefattar olika subkulturella rörelser under det senast halvsekle. *The New Oxford American Dictionary* definierar cool som någonting ”fashionably attractive or impressive” medan svenska Wikipedia menar att den som är cool är ”inne, modern”. Engelska Wikipedia är inte oväntat mer nyanserad och insiktsfull: “[cool] in popular culture, is an aesthetic of attitude, behaviour, comportment, appearance and style /.../ the word has no one meaning” till följd av dess temporala och subkulturella bestämning. Så vad är då *Book of Cool*? Det beror naturligtvis till dels på vad som var coolt – ”modernt och inne” – när den publicerades. Boken, som är skriven och sammanställd av Fred Rees och Dominic Sheridan och som också är en dvdbox med tre skivor, utkom 2004. Den ska ju då rimligen spegla vad som är coolt idag, post-Y2K. Så vad tycker Kalle Jonasson? Nja, det är kanske inte helt igenom hans idé om cool som kommer till uttryck i boken/boxen. Av hans fylliga och fyndiga recension framgår dock att han finner den både ganska underhållande, stundtals, och därtill lämplig för att undersöka cool-begreppets genuskodning och etniska konnotationer.

CONTROL = (e)NT(e)R COOL

Kalle Jonasson

Lärarytildningen, Malmö högskola

Fred Rees & Dominic Sheridan

The Book of Cool

320 sidor, hft., ill + 3 DVD

Enfield, Middx: Ocelot Productions

2004

ISBN 0-9548950-0-2

”It’s all a game, existence is only a game” –
Morrissey

Utmaningar i vardagen

Jag tillhör den klick (hoppas verkligen att det finns fler än jag) av människor som tvångsmässigt förvandlar enahanda vardagliga rutinsysslor till små utmaningar och tävlingar. Enformiga uppgifter som att bre sin frukostmacka med smör blir lite mer spännande när jag spekulerar kring huruvida jag denna gång kommer att lyckas kasta kniven i smörpaketet så att den sätter sig. Att gå i trappor blir också lätt tråkigt, när man istället kan hoppa ner för dem. Jag har dessutom tänkt ut en högst personlig och godtycklig gräns för när jag har blivit gammal, och den går ut på att: om jag inte lyckas med, eller tvekar inför, att hoppa över staketet som omgärdar huset där jag bor så har jag blivit gammal. Lyckas jag dock efter en slik förnimmelse av tvekan/rädsla med att återigen hoppa över sagda staket, istället för att bekvämt släntra ut genom grinden, så har jag återvunnit min ungdom och kan därmed förhala min ålderdom tills det att jag står på näsan, bryter nacken eller vad det nu är som tar kål på gubbar.

Vi är många av släktet *Homo Ludens* (den lekande människan) som dagligen ägnar oss åt lekar och tävlingar enligt

högst personligt strukturerade och reglerade förutsättningar. Min dotter t ex undviker springorna mellan stenplattorna i trottoaren, för att inte nämna min fru som håller takten med fötterna i en viss allé när hon åker bil, där förekomsten av träd på vardera sidan om vägen avgör vilken fot hon stampar med och med vilken frekvens. Väderhallåan på TV 4 låter sin lilla fjärrkontroll slå en volt i luften när prognoserna har redovisats för att markera slutet på sändningen.

Alla dessa personliga små praktiker som du och jag ägnar oss åt, höjer självförtroendet och ger oss kvitto på att vi har kontroll över våra liv och att vi är bäst på att leva desamma.

Det coolas bok

Föreliggande text är egentligen en recension av en Dvd-box med det något episka namnet *Book of Cool*, men är i realiteten, en rejält spretig essä om kampen om och för kontroll. Boxen består av tre skivor och en kompletterande bok på 300 sidor. *Book of Cool* är sprängfylld med instruktioner för hur man bemästrar manövrar utöver det vanliga; konster som demonstreras av virtuoser av de mest skilda slag. Allt från motorsågsjonglörer till lassomästare – och däremellan bolltrollare inom mer traditionella idrotter som fotboll och basket – ryms i detta karnevalståg av ekvilibrister. Det som förenar dem, utöver att de har lagt tusentals timmar på att finslipa en viss sekvens eller manöver, är att de alla av *Book of Cools* skapare Fred Rees anses hålla på med någonting coolt. Skivorna är lätta att manövrera runt i och man kan snabbt hitta till sin favoritgren; väl inne på en sådan meny kan man antingen välja att spela upp en stämningsskapande presentation av utövaren (där den specifika sysselsättningen överblickas) eller checka instruktionerna till utförandet av valda tricks.

När jag fantiserar över hur den boken kom till (den faktiska historien är höljd i dunkel), så förvandlas Rees till programledare för *Bullen* (ett ungdomsprogram på SVT vars brevfilmer skolat min generation i tonårens vedermödor), som tar emot följande tittarbrev:

”Hej Bullen, jag är en vit medelklasskille, född någon gång under de sista decennierna på 1900talet och med rötterna i ett land i väst. Mitt problem är att jag är långt ifrån ensam i min situation och har därför svårt att synas i mängden, samt att göra min röst hörd. Så det är, typ, svårt att bli populär och fixa brudar och sånt. Min fråga till er är därför, vad kan jag göra för att bli speciell?”

Varpå Bullen-Rees svarar:

”Kära vita medelklasskille och alla ni andra stackars killar där ute som förtvivlat försöker profilera er, misströsta inte! Hjälpsändning är på väg. *Book of Cool* hjälper er att utveckla färdigheter som gör er oförglömliga.”

Man kan kortfattat beskriva mina intryck om *Book of Cool* så här: jag tycker om det jag ser till en viss grad, men så förnimmer jag att det vilar någonting otåligt över fenomen som föremålet för recensionen (fri jämförelse: *Jackass* och *Matrix* är av samma slag). Vad är det egentligen som hyllas? Är det den enskildes mod och handlingar? Är det här verkligen en bra definition av vad som är coolt och i så fall: vill man vara cool? Varför kan man inte få lära känna människorna istället? Allt man får är några minuter när de står och fånar sig med att kasta flaskor och snurra med pistoler.

En bild säger mer tusen ord är ett idiom som man i *Book of Cool* gjort till en dygd; den enda reflexiva texten i och om denna omfattande produktion finns på boxens baksida. Varsågod, problem, syfte och metod i (och på) en liten ask:

In the beginning there were fun things that only others seemed to know how to do. We decided to seek enlightenment. From around the world we found some of the best there will ever be. Now it's your turn. Watch them, wonder at them, learn from them. From over 250 skills and tricks, you choose what you want to master.

Efter denna knappa information låter man bilderna och filmerna tala för sig själva och det är sanslöst snyggt ibland. Ackompanjerade av specialskriven musik – som för det mesta är instrumental, men då och då smyckas ut med individualistiska mantran av typen: *I just need myself, I dont need your help* – utför den kader av proffs på bisarra sporter som man har lyckats att skrapa ihop, spektakulära trick i miljöer som antingen är vackra och hisnande (t ex Grand Canyon) eller urbant coola (t ex Harlem eller Amsterdam). Allt är inte lika kul, exempelvis när Carlos Spencer, ”den mest kreativa rugbyspelaren i modern tid”, demonstrerar sjuttioelva olika sätt att sparka iväg en rugbyboll, så känns det mest som *Book of Cool* går på tomgång och jag får riktigt tråkigt. Många discipliner som – kanske man kan tycka – borde ha haft en plats i denna bok (t ex olika sorters surfing, spektakulära motorsporter och alla former av akrobatik och kampsport) får se sig helt förbicolade av riktigt häftiga grejer som pennsnurrning och en kille i cowboyundering från Buttericks, som med det ena benet hoppar in i och ut ur öglan på en lasso, medan

det andra karaktäriseras av åthävor, besläktade med tjugotalsdansen Charleston.

Pedagogiskt undermålig

Med boxen följer också en drygt 300 sidor tjock instruktionsbok som kompletterar utlärandet av konsterna på skivorna, vilken antagligen är tänkt att tas med ut på antingen gatan, fältet eller var nu den specifika grenen lämpligen utövas (där det ju är desto knivigare att spela upp Dvd-skivor). *Book of Cool* verkar vid en första anblick vara didaktiskt, väl upplagd, men är i själva verket ganska värdelös i det hänseendet. De spektakulära bilderna, miljöerna, människorna och deras färdigheter tar bort fokus från min egen träning; jag vill inte ägna de nästkommande dygnen åt att förgäves försöka snurra ett mynt med fingrarna, tricksa med en golfboll eller med att skjuta kort från den ena handen till den andra, när jag istället kan få se *världens bästa* (!) inom nämnda områden, bara genom ett par snabba klick på fjärrkontrollen.

Ett trick som jag emellertid lärde mig gick ut på man skulle hålla en citron (eller nåt) i varje hand och sen lägga armarna i kors med handflatorna uppåt. Därefter skulle man kasta upp citronerna så att de bytte hand, allt emedan armarna skulle bibehållas korslagda. Denna dubbla handledsknyck skulle enligt "Mad Chad", den trefaldige världsmästaren i motorsågsjonglering, vara användbart om man någon gång stötte på någon på krogen som skröt med att han eller hon var en fena på att jonglera; man flyttar nämligen instinktivt på armarna till sin ursprungsposition första gången man gör det, varför den som på krogen var stor i orden med ens blir liten på jorden. Alltså: hög grad av användbarhet för de personer som har krogen som sin främsta arena och som eftersträvar de positioner och favörer som där kan erhållas.

Med detta inte sagt att det är en ointressant produkt, tvärtom faktiskt; förutom att det *Book of Cool* utgör en stunds utmärkt förströelse, så fungerar den utmärkt som en spegel av samtida kulturella värderingar och attityder, vilket var något som jag ägnade mig åt att spekulera kring, istället för att lära mig hantera en Jo-jo.

Kulturella betraktelser

Boxen är kompakt, snygg och kolsvart där den likt en diabasskulptur står i bokhyllan. Tyvärr motsvarar inte alltid innehållet dess coola yttre. I nämnda bokhylla står även en Dvd vars konvolut är ganska fult; med sin övergång från lila till pastellblått påminner det om den dimmiga och matta grafik som brukar rinna ut ur TV-rutan när vinjetten till *Oprah* visas. Min fru brukar ta fram den skivan som bär namnet, *Ashtanga Vinyasa Yoga*, när hon behöver inspiration i sin träning.

Nästan kusligt är det när jag tänker på hur tids-, köns- och stereotypiska – helt enkelt, förutsägbara – vi framstår: Hon gillar Yoga och avstressning, medan han gillar Extremsporter och partytrick; Han stärker självförtroendet genom att identifiera sig med en drängig BMX-åkare från *Book of Cools* illustra stall, medan hennes mentor, med lugn sjungande röst och utförliga instruktioner hjälper Henne att förfina sin teknik, som går ut på att stenhårt utsätta djupt liggande muskulatur (snarare än ytlig, vilket kanske är fallet för Honom?) för extrema övningar. Han skapar kontroll utifrån och in, hon inifrån och ut. Syftet är alltså detsamma, nämligen att öka välbefinnandet hos betraktaren genom densammes inlärande av de specifika rörelsemönster som demonstreras. Vilket sätt föredrar du?

Kön och Plats

Det finns få kvinnliga inslag i *Book of Cool*, de består närmare bestämt av en drillflicka som kastar och snurrar en pinne på ett förvisso imponerande sätt, samt en inlineåkare vars medverkan jag inte kan förstå. Jag har vid tidigare tillfällen sett extremare grejer än så vad det gäller den grenen, så min första tanke är att det är en klassisk och klockren kvotering för det politiskt korrekta skull, eller så är det kanske så raffinerat att det rör sig om en stadfästning av inlineåkning som en fjollig sysselsättning (en föreställning som forskning på skateboardåkning visat på är vanlig just bland skatere, läs mer om detta i [Bäckström](#), [Borden](#) och [Wheaton](#) – också recenserade på [idrottsforum.org](#)). I vilket fall sänder denna underrepresentation ut tydliga signaler om att det täcka könet knappast är det coola könet.

Vilka länder är då representerade, m a o vilka länder är coola? Tja, USA bidrar väl med drygt 2/3 av alla coolheter, vilket torde överraska föga. På den Europeiska fronten håller Storbritannien, Spanien, Tjeckien, Holland och Finland fanan högt. I Asien har Sydkorea ett bidrag (och ett sjuhelsikes sådant). I Afrika är man inte så cool. I Oceanien är man inte heller så cool, även om eller snarare på grund av att Nya Zeeland ställer upp (med den kreative rugbyspelaren från ovan). Slutligen har Sydamerika med ett par bidrag, från Brasilien och Argentina. Samma gamla postkoloniala upplägg som vanligt, alltså.

Etniska dikotomier

Hur etnicitet och eller ras gestaltas i relation till coolhet, fann jag vara den mest brännande punkten i *Book of Cool*. Det som jag, något sökt, kunde mejsla ut var en hårt driven tes om att vithyad majoritetsbefolkning och mörkhyad minoritetsbefolkning inte är coola på samma sätt.

Frånsett Frisbee, så noterade jag att de praktiker som i *Book of Cool* utförs i grupp (breakdance, gatufotboll, gatubasket), utövas i en urban kontext (Los Angeles, Amsterdam, Harlem) av unga män som tillhör etniska minoriteter i sina länder (svarta, araber, hispanics i Holland och USA), frenetiskt ackompanjerade av senmoderna musikstilar (Drum and bass, Hip-hop).

Den svarta, gruppbaseade coola praktiken i nutida urban kontext står i *Book of Cool* i ett rakt motsatsförhållande till bemästrandet av revolver, rep/piska/lasso, och penna; Mot bakgrund av de mest storslagna scenerier som den amerikanska naturen har att erbjuda, handhas och bemästras dessa föremål av ensamma, amerikanska och vita män i kläder och till musik som erinrar om Western-estetik.

Motpolerna är behårt kategoriska och därför kanske inte särskilt användbara, men något litet kanske de ändå kan säga om den kulturella diskurs som reproduceras i produktioner som *Book of Cool*. De frapperande skillnaderna kan alltså tydligt synliggöras i en rad dikotomier så som svart/vit, innerstad/ödemark, många/ensam, nutid/dåtid, intensivt/lugnt samt lek/allvar. I min avslutande analys på detta sidospår kommer jag att fokusera Vit och varför han vinner, en annan analys kan säkert röra varför Svart vinner, men den får någon annan göra.

Att Vit fruktar Svart är en klassisk stereotyp, varför Vit uppenbart väljer en annan arena där han inte behöver kämpa om samma positioner – en kamp som antagligen skulle ha förlorats. Genom flytt av arena och val av vapen, så kan Vit vinna utan att en kamp behöver äga rum. När Vit gestaltas i klippig ödemark så symboliserar det att han kontrollerar naturresurser, och i förlängningen världen som den ser ut okultiverad, med andra ord ett anspråk på att vara den som mest hör hemma på denna planet. Svart gestaltas inne i stad av sten – ett material som Vit kontrollerar, alltså kontrollerar han Svart. När Vit gestaltas ensam så framstår han som modigare, dåkraftigare och mer handlingsbenägen än vad Svart gör, som är beroende av vad gruppen tycker. När Vit kläs i western-outfit får det dels honom att framstå som en sheriff, det vill säga en representant för lag och ordning, varför Svart, den andre, oundvikligen tvingas inta banditens roll. Dels erinrar de gammaldags kläderna på Vit i kontrast till Svarts sportiga kläder att den förre var här innan och att densamme har varit dominant i historien, och har därför av hävd rätt till alla de förmåner han tillskansat sig och fortfarande besitter. När Vit ackompanjeras av svävande tillbakalutad musik och visas i långa klipp med utdragna panoreringar, så framstår han som mer sammanhållen och rekorderlig än vad Svart gör, som i snabba klipp och till drivande musik, uppfattas som ett disharmoniskt väsen. Att Vit har tillgång till bruksföremål som rep och penna, samt ett vapen – revolvern, och att han behärskar dem gör honom till kunnig, pålitlig, beredd och effektiv, till skillnad från Svart som bara har sin boll – en symbol för barndom och aningslöshet. Vit vinner.

Det som emellertid är av godo enligt den här analysen är att de etniska minoritetsgrupperna förvisso inte håller sig borta från gatorna (det klassiska amerikanska imperativet *Stay off the streets* till trots), men gör istället något vettigt på stället. De renodlar sina fysiska färdigheter och är i och med det beroende av att deras kroppar ska vara hela och fungera. Och då hoppas man och vill ju gärna tro att det håller dem borta från droger och kriminalitet, som annars är vanliga sysselsättningar på just gatan, med andra ord en instrumentell coolhet som hjälper dem att inte få sina liv förstörda. Detta till skillnad från alla vita män i *Book of Cool* som uppenbarligen har haft för mycket dötid i sina urtrista medelklassförortsuppväxter, något som lett till att tiotusentals timmar har kunnat spenderas på att fånga körsbär med plastsvärd; och det är vad åtminstone jag kallar att förstöra sitt liv.

© **Kalle Jonasson 2006**

Köp boken från [Bokus.se](#)

Kjøp boken fra [Akademika.no](#)

Køb bogen fra [Akademika.no](#)

